

УДК 343.359.3

В. О. Хома,
*кандидат юридичних наук, доцент
заступник завідувача відділу наукових досліджень
з правових питань митної справи
Державний науково-дослідний інститут митної справи*

О. П. Потушинська,
*науковий співробітник відділу наукових досліджень
з правових питань митної справи
Державний науково-дослідний інститут митної справи*

П. В. Пасєка,
*старший викладач кафедри
дистанційного навчання з митної справи
Центр підвищення кваліфікації,
перепідготовки працівників та кінології Держмитслужби*

СУЧАСНЕ РОЗУМІННЯ КОНТРАБАНДИ НА ЕТАПІ ЇЇ ДЕКРИМІНАЛІЗАЦІЇ

Постановка проблеми. Контрабанда є однією з ключових суспільних небезпек у сфері зовнішньоекономічної діяльності. З часів проголошення незалежності України це негативне явище суттєво впливає на економічну безпеку країни, права та свободу громадян, їх здоров'я, національну та культурну спадщину. Про це свідчить кількість зареєстрованих злочинів у сфері господарської діяльності, яка збільшилась за останні роки більше ніж у двічі. [1] Одним із вагомих заходів боротьби з протиправною діяльністю у цій сфері стала декриміналізація контрабанди, яка змінила зміст контрабанди, як суспільно-небезпечного явища. Тому, особливої уваги потребує дослідження питання сучасного розуміння контрабанди, його поняття, змісту та відповідальності за вчинення цього злочину.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем контрабанди займалися багато зарубіжних та вітчизняних вчених, серед яких зокрема: Л.В. Багрій–Шахматова, О.Ф. Бантишев, Ю.В. Баулін, Ю.О. Данилевська, О.П. Дячків, А.А. Музика, О.В. Навроцький, О.М. Омельчук, О.В. Процюк, А.В. Савчен-

ко, В.В. Сіленко, В.В. Сташис, В.Я. Тацій, С.В. Фесенко, М.І. Хавронюк, та інші.

Проте зміни, які були внесені у законодавство України за останні роки в частині поняття, змісту та відповідальності за контрабанду потребують постійного наукового дослідження.

Метою написання статті є: дослідження поняття контрабанди на етапі декриміналізації, як суспільно-небезпечного явища, що впливає на економічну безпеку держави.

Результати досліджень. Таке явище, як контрабанда (від італ. «contrabbando» «contra» – проти, «bando» – указ, постанова, а іншими словами «таємне безмитне перевезення чого–небудь через кордон») відоме з найдавніших часів, а точніше відтоді, коли стали з'являтися перші держави. З розвитком держав, встановленням їх кордонів, розвитком економіки, зовнішньої та внутрішньої торгівлі, розвитком митної справи, контрабанда набирає все більших масштабів. В першу чергу, розвиток контрабанди, на нашу думку, зумовлений встановленням контролю держави за зовнішньоекономічними зв'язками та введенням

митних зборів. Зокрема, на території України поняття мита як платні за провіз товарів територією держави з'явилося за часів Київської Русі [2]. Природно, що у всі часи знаходилися люди, які намагалися ігнорувати законодавство: ухилятися від сплати податків, обходити закон заради незаконної наживи, а також вивозити з держави заборонені до вивозу товари та інші предмети. Формування системи митниць та митного контролю, спонукали порушників до винайдення нових способів переміщення товарів та предметів через кордон з приховуванням від митного контролю або поза митним контролем.

На сучасному етапі розвитку української держави існує ряд чинників, які обумовлюють існування контрабандної діяльності. Серед них виділяють такі як: низький рівень матеріальної забезпеченості населення, високий рівень безробіття в країні та особливо в прикордонних регіонах, де контрабанда для значної частини мешканців перетворилася на основне джерело доходів через високу прибутковість цього виду злочинного бізнесу. До основних чинників також належать недосконалість митного та податкового законодавства; недостатньо ефективний рівень митного та прикордонного контролю; недосконалість державної системи контролю за походженням і реалізацією продукції та сплатою податків. [3]

За редакцією Кримінального кодексу України (ККУ), яка діяла до 17.01.2012 у ст. 201 ККУ контрабандою визнавалося переміщення товарів через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю, вчинене у великих розмірах, а також незаконне переміщення історичних та культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї та боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї та бойових припасів до неї), спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, а так само контрабанда стратегічно важливих сировинних товарів, щодо яких законодавством вста-

новлено відповідні правила вивезення за межі України.

Необхідно зауважити, що у такій редакції диспозиція ст. 201 ККУ України визначала злочинними та поєднувала різні за своєю кримінально-правовою значущістю діяння, щодо незаконного переміщення предметів, які мають різний ступінь суспільної небезпеки. Зокрема, не можна вважати однакоим ступінь суспільної небезпеки протиправного переміщення товарів та прирівнювати його до рівня суспільної небезпеки протиправного переміщення культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї та боєприпасів тощо. Така невідповідність спонукала до декриміналізації незаконного переміщення товарів. А визнання його більш низького рівня суспільної небезпеки спричинило до визнання цього діяння адміністративним правопорушенням. На відміну від такої ознаки злочинів, як суспільна небезпека незаконному переміщенню товарів через митний кордон, більш притаманна така ознака як суспільна шкідливість у сукупності з високою поширеністю. Наявність цих ознак однозначно вказують на адміністративний характер (на відміну від кримінального) цього протиправного діяння. Така правова характеристика цього діяння дозволяє визнати його адміністративним правопорушенням. Певний час незаконне переміщення товарів через митний кордон нормативно класифікувалося і як злочин і як адміністративне правопорушення. До 17 січня 2012 року різниця між кримінальною та адміністративною відповідальністю полягала лише у вартості предметів правопорушень. Якщо вартість предметів правопорушень становила 536 500 грн. і більше, наступала кримінальна відповідальність, якщо менше – адміністративна. [4; 5].

Після вступу в силу Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності» від 15.11.2011 № 4025ЛІ (далі – Закон) за незаконне пе-

реміщення товарів через митний кордон України або приховування товарів від митного контролю кримінальну відповідальність було скасовано, натомість посилено адміністративну відповідальність, при цьому зросли штрафні санкції за дане правопорушення. Відповідно до цього Закону за дане правопорушення накладається стягнення у вигляді штрафу, який становить 100% вартості товару та його конфіскацією. За такі ж повторні порушення митних правил передбачається накладення штрафу в розмірі 200% вартості товарів [6; 7].

Всі ці законодавчі норми повністю відповідають європейській практиці, зокрема положенням Женевської конвенції про договір міжнародного автомобільного перевезення вантажів та Кіотської конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур, повноправним членом якої є Україна.

За результатами роботи митних органів (зараз органів доходів і зборів) у зв'язку з декриміналізацією товарної контрабанди протягом 2012 року порушено 4 295 справ про порушення митних правил на суму 370,73 млн. грн. за ознаками правопорушень, передбачених статтями 482, 483, 484 МКУ, що вчинені після 17.01.2012 р. У 146 із цих справ вартість предметів перевищувала 536,500 грн., тобто суму, яка до набуття чинності Законом України від 15.11.2011 № 4025-VI вважалася великим розміром і давала підстави кваліфікувати діяння як контрабанду.

За результатами розгляду справ судами прийнято рішення про накладення адміністративних стягнень на загальну суму 222,58 млн. грн. (з них штрафів на суму 99,89 млн. грн., конфіскацій на суму 122,72 млн. грн.).

У зв'язку з набранням чинності Законом України від 15.11.2011 № 4025/ІІ до митних органів (органів доходів і зборів) протягом 2012 року від правоохоронних органів надійшло **597** матеріалів закритих кримінальних справ про контрабанду товарів на загальну суму предметів 1,6 млрд. грн., за результатами опрацювання яких провадження здійснювалось у 1 750 спра-

вах про порушення митних правил на суму 1,42 млрд. грн. З них було передано до суду 1 692 справи на суму 1,37 млрд. грн., ухвалено рішень у 1642 справах на суму 1,33 млрд. грн. [8]

В той же час, залишається високим рівень суспільної небезпеки незаконного переміщення через митний кордон України предметів контрабанди, що чітко визначає законодавець у ККУ. Так, із врахуванням положень ст. ст. 201, 305 ККУ під контрабандою розуміється переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї та боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї та бойових припасів до неї, спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, а також наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів. Зазначені норми закріплені в чинному Кримінальному кодексі України (ККУ) у розділі VII – “Злочини у сфері господарської діяльності”(ст. 201) та у розділі XIII – “Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення” (ст. 305) [9].

Протягом 2012 року (станом на 19.11.2012) митними органами (органом доходів і зборів) України порушено 162 кримінальні справи про контрабанду на суму 28,78 млн. грн, що значно менше у порівнянні з аналогічним періодом минулого року, у якому було порушено 390 справ на суму 538,48 млн. грн. Зменшення кількості справ відбулося за рахунок декриміналізації товарної контрабанди. Предметами контрабанди були: наркотичні засоби (121 справа (70%); зброя (26 справ (15%); культурні цінності (11 справ (6%); сильнодіючі речовини та отруйні речовини (3 справи (1,7%); спеціальні технічні засоби негласного отримання інформації (1 справа (0,55%)). [8] Аналізуючи статистичні дані, що наводить ДМСУ (зараз Міністерство доходів

і зборів України) за 2011 – 2012 можна зробити висновок про покращення криміногенної обстановки на митному кордоні України.

Висновки. Отже, декриміналізація товарної контрабанди позитивно вплинула на економічну активність учасників ЗЕД, так як відповідальність за порушення митних правил не тягне за собою таких значних наслідків кримінальної відповідальності, як позбавлення волі, судимість, тощо. В той же час, чітка конкретизація предметів контрабанди дає можливість зо-

середитись правоохоронним органам на боротьбі з більш суспільно-небезпечними діяннями. Кримінально-правова заборона цього діяння є необхідним і найефективнішим чинником у боротьбі з ним та відіграє профілактичну роль, зменшує загрози економічній безпеці країни, правам та свободам громадян, їх здоров'ю, охороняє національну та культурну спадщину України. Подальші наукові пошуки необхідно продовжувати у напрямі дослідження діючих та розробки нових організаційно-правових заходів боротьби з контрабандою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Статистичні дані Держмитслужби України за період 2010-2012 роки стосовно контрабандних товарів. – [Електронний ресурс] Державна митна служба України. — Режим доступу : http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/publish/article;jsessionid=04D82C6EA3B24BCFDAFC04632C5FE44E?art_id=3256232&cat_id=3407940
2. Формування митної політики як умова ефективної боротьби з контрабандою // Боротьба з контрабандою : проблеми та шляхи їх вирішення / Л. І. Кормич; керівник автор. Колективу А. І. Комаров, О. О. Крикун. – Т. 10., Розд. IV. – Київ, 1998. – С. 251.
3. Кравчук С.Й. Економічна злочинність в Україні. Курс лекцій : [Навчальний посібник.] / С.Й. Кравчук. –К. : Кондор, 2009. – 282 с.
4. Кримінальний кодекс України: законодавство зі змінами та допов. станом на 01.02.2011р.: (офіц.текст). – Суми: ТОВ «ВВП НОТІС», 2011 – 172 с. – (Кодекс України)
5. Митний кодекс України : законодавство зі змінами та допов. станом на 25.08.2011р.: (офіц.текст). –К.: ПАЛИВОДА А.В., 2011. – 168 с. – (Кодекс України)
6. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності». – Відомості Верховної Ради України – 2012. – N 25 ст.263 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4025-17/print1361870702204219>
7. Митний кодекс України : чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 01.08.2013р.: (офіц.текст). –К.: Алеута 2013. – 298 с. – (Кодекс України)
8. Інформаційно - аналітичний бюлетень з питань боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил за 12 місяців 2012 року – ст. 51
9. Кримінальний кодекс України: Закон України № 2001 –V (зі змінами) від 17.03.01 // Відомості Верховної Ради України, 2001. – № 25 – 26. – Ст. 131. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

Хома В.О., Потушинська О.П., Пасека П.В. Сучасне розуміння контрабанди на етапі її декриміналізації

Анотація. Стаття розкриває поняття та суспільну небезпечність такого явища, як контрабанда. Проаналізовано декриміналізацію товарної контрабанди та необхідність її здійснення.

Ключові слова: контрабанда, порушення митних правил, суспільна небезпечність, відповідальність.

Хома В.О., Потушинская О.П., Пасєка П.В. Современное понимание контрабанды на этапе ее декриминализации

Аннотация. Статья раскрывает понятие и общественную опасность такого явления, как контрабанда. Проанализирована декриминализация товарной контрабанды и необходимость ее осуществления.

Ключевые слова: контрабанда, нарушение таможенных правил, общественная опасность, ответственность.

Khoma V., Potushynskaya O., Pasyeka P.V. Current understanding of contraband at the stage of decriminalization

Summary. Article reveals the concept and the social danger of the phenomenon of smuggling. Analyzed the decriminalization of commodity smuggling and the need for its implementation.

Keywords: smuggling, violation of customs regulations, public danger, responsibility.

Стаття надійшла 7.10.2013 р.

